

REPORT REGIONU

Jihomoravský kraj

Regionální spolupracovnice:

Tereza Švandová

S Metou spolupracuje od roku 2019. Kromě podpory pedagogů se dlouhodobě věnuje i výuce žáků příchozích z odlišného kulturního a jazykového prostředí a budoucích učitelů na PedF MUNI v Brně. Spolupracuje s institucemi, organizacemi i školami po celém JMK. Po vypuknutí válečného konfliktu na Ukrajině pomáhala v Brně otevřít a koordinovat první školu v ČR pro žáky-uprchlíky. V současnosti se podařilo žáky z této školy umístit do škol po celém městě, což považuje za úspěch.

Téma platformy:

Spolupráce základních škol a poradenských zařízení v JMK

S přihlédnutím ke stupňujícím se otázkám pedagogů na možnosti nastavení podpory pro žáky se žádnou nebo s nedostatečnou znalostí češtiny a díky ochotě místních poradenských zařízení otevřeně komunikovat, se téma nastavování spolupráce mezi oběma skupinami ukázalo jako ideální pro zkvalitnění podpory v našem kraji. Jihomoravský kraj je v pořadí 3. krajem s nejvyšším počtem cizinců na svém území, a praxi z něj je možné přenést i do krajů dalších, což považuji za ještě o něco větší přínos.

Datum:

13. 3. 2024

Anotace:

Sdílecí setkání pro ZŠ a PPP bylo zaměřené na sdílení dobré praxe a témata:

- prvotní podpora vícejazyčných žáků ve škole, pedagogická a jazyková diagnostika, plán pedagogické podpory,
- komunikace s rodiči a s PPP z pohledu školy, spolupráce s tlumočnickem,
- spolupráce se školou z pohledu poradny, vzájemná komunikace o podpoře vícejazyčného žáka,
- vyhodnocování podpory a její úpravy.

Hosté platformy:

- **Mgr. Dagmar Polášková Kučerová**, sociální pracovníce, PPP Hodonín
- **Mgr. Hana Šprtová, ZŠ Kyjov**, výchovná poradkyně, vedoucí ŠPZ
- **Mgr. Mgr. Jan Olbert, ZŠ Gajdošova**, zástupce ředitele pro inkluzivní vzdělávání
- **PhDr. Šárka Gambasová, PPP Znojmo**, speciální pedagog

Příklad dobré praxe z regionu:

Za dobrou praxi je možné označit komunikaci PPP Hodonín se školami v daném ORP, díky které je možné žákům se žádnou nebo s nedostatečnou znalostí českého jazyka nastavovat opatření odpovídající potřebám diagnostikovaného žáka. Takové podpoře je potřeba

rozumět jako klíčové, pro rozvoj vzdělávacího potenciálu, jazyka i dalších klíčových kompetencí (k učení, sociální a personální ad.). V rámci spolupráce ZŠ Kyjov, PPP Hodonín a regionální spolupracovnice META bylo v minulosti umožněno nastavit adekvátní vzdělávací plán např. sourozencům z Albánie.

Podpora v dostatečné míře nemusí vždy znamenat podporu nejvyššího stupně, ale může spočívat i v uzpůsobení vzdělávacího obsahu nebo výběru materiálů pro výuku češtiny jako druhého jazyka, i nastavení komunikace mezi rodinou, školou, rodinou a žákem, které mnohdy přesahuje hranice možností poradenského zařízení. Spolupráce mezi PPP Hodonín a školami je proto utužena komunikací s regionální pracovnící META, o.p.s., díky které je možné podpořit nejen žáky, ale zejména školy a pedagogické pracovníky.

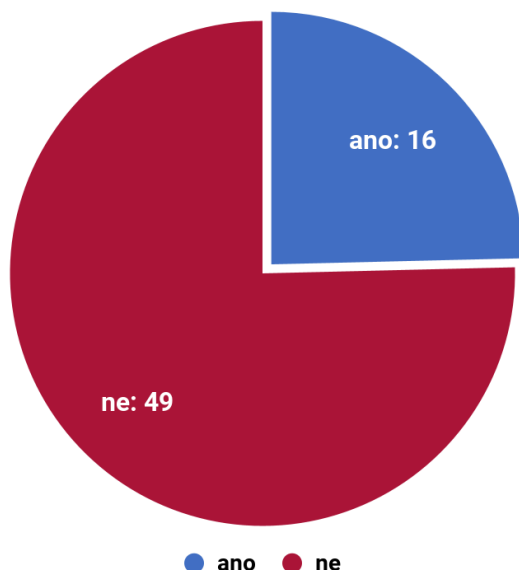
PPP Hodonín je centrálním pracovištěm, pod které spadá PPP Kyjov a PPP Veselí nad Moravou. V rámci podpory pedagogů byla pozvaná regionální pracovníce META pro JMK na setkání s výchovnými poradci, kde představila možnosti podpory pro vícejazyčné žáky a navázala kontakt se školami, kterých se tato tematika týká.

V rámci registračního formuláře odpověděli všichni účastníci na 3 otázky, ze kterých vyplynula následující zjištění:

Většina (59/6) ze zúčastněných měla zkušenosti s prací se žáky s nedostatečnou znalostí češtiny. V téměř ¼ případů (49/16) se jednalo o zúčastněné, kteří pracovali pouze se žáky příchozími z Ukrajiny po 24. 2. 2022, na které se vztahovala podpora zákona známého jako LEX Ukrajina.

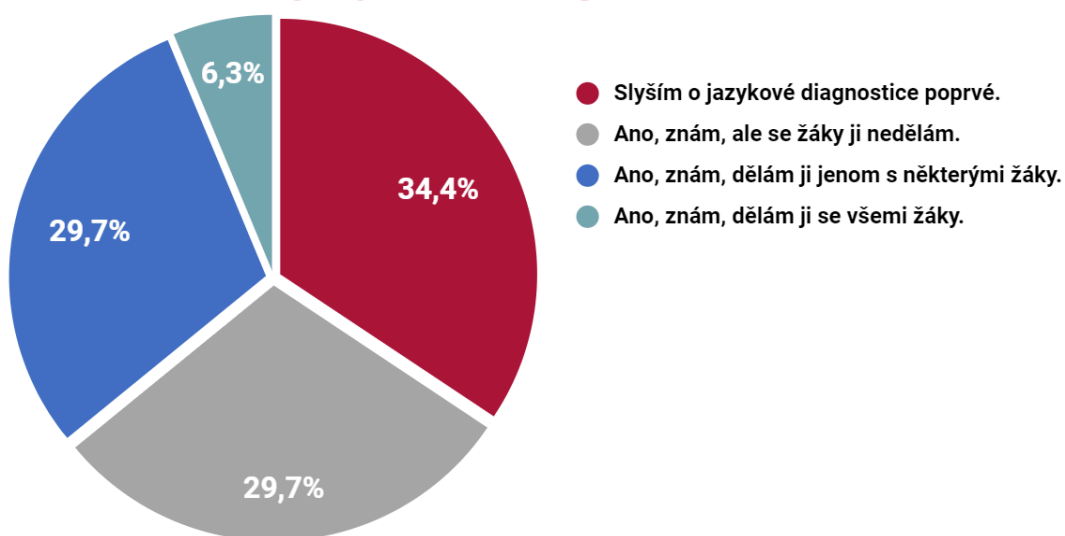

2. Pracujete se žáky, na které se nevztahuje Lex Ukrajina?

Za důležité zjištění je možné označit zejména odpovědi na otázku: „Znáte a absolvujete s vícejazyčnými žáky jazykovou diagnostiku?“, ve které jako jediné bylo možné najít odpovědi na čtyř škalové stupnici. 19 zúčastněných zvolilo odpověď: *Ano, znám, dělám ji jenom s některými žáky* a stejný počet realizoval diagnostiku *jenom s některými žáky*. Pouze 4 účastníci zvolili dělali diagnostiku se všemi žáky. Překvapující ovšem bylo, že 22 účastníků, tedy nejvyšší počet zvolil odpověď: *Slyším o jazykové diagnostice poprvé*.

3. Znáte a absolvujete s vícejazyčnými žáky jazykovou diagnostiku?

V rámci registračního formuláře bylo umožněno účastníkům položit otázku pořadatelům nebo hostům, na otázky týkající se podpory žáků bez znalosti češtiny i dalších bylo následně odpovězeno formou uceleného dokumentu, který přikládáme níže.

Odovědi na otázky z regionální platformy v JMK

1. Jaké doporučujete materiály do výuky?

Výběr materiálů je vždy individuální, záleží na věku, potřebách i cílech, kterých se žákem chceme dosáhnout.

Z materiálů **pro 1. stupeň** mají velmi dobré ohlasy publikace od paní Rohové z nakladatelství Raabe. Na vyšším 1. stupni slycháme hezkou odezvu také na pracovní sešity paní Kendíkové z Pasparty, zaměřené na předměty matematika, vlastivěda a přírodověda.

Pro 2. stupeň je skvělé využít naše učebnice a pracovní sešity Levou zadní I a II, nebo učebnici z FF UK Paráda! Učíme se česky, příp. zdroje online.

Seznam publikací, které je možné využít k výuce vícejazyčných žáků, najdete na naší Inkluzivní škole zde. Pokud si nebudete jisti výběrem, můžete se obrátit na naše pracovnice, ať už přímo z regionu (pro JMK Tereza Švandová) nebo z Prahy.

Pokud máte rádi **aplikace**, můžete žákům doporučit naši Čeština2 (pro 1. stupeň) a Česky levou zadní (pro 2. stupeň). V loňském roce jsme také spustili web www.levouzadnionline.cz, který je zdarma a slouží (1) jako podpora pedagogů ve výuce ČDJ nebo (2) e-learning pro vícejazyčné žáky od nejnižší jazykové úrovně.

2. Jak donutit učitele k zohledňování žáků s OMJ?

Nutit nikoho nemůžeme, ale inspirovat a jít příkladem ano! Mnozí pedagogové si představí na začátku práce se žáky bez znalosti češtiny pouze problém, jehož řešení jim vezme velmi cenný čas. Samozřejmě nemůžeme tvrdit, že jsou začátky práce se žáky s nulovou znalostí češtiny vždy jednoduché, dokážeme ale už popsat jisté postupy, které se osvědčily jako funkční. Neexistuje univerzální návod, ale existují učebnice, semináře, poradenství a další podpůrné cesty, které pedagogům práci usnadní.

Připravuje-li pedagog materiály pro žáky se SVP, může vyzkoušet jejich vhodnost i pro vícejazyčné žáky. Osvědčené materiály je dobré sdílet společně s celým pedagogickým sborem, který může sám vyzkoušet, zda tato uzpůsobení fungují i v jiných předmětech. Podpora vícejazyčných žáků není pouze na jednom pedagogovi, ale může u jednoho pedagoga začít a rozšířit se dál. Potřebná je samozřejmě také opora ve vedení školy.

Pro inspiraci můžeme například ve sborovně vyvěsit **plakáty s tipy do výuky** nebo se základními principy podpory vícejazyčných žáků.

3. Jaká podpora může být udělena žákům, na které se nevztahuje už LEX?

Jakýkoliv žák se žádnou nebo s nedostatečnou znalostí češtiny má nárok vytvoření PLPP v rámci

1. stupně PO, s jehož cíli by měl být ideálně seznámen nejen žák, ale i jeho zákonní zástupci/rodiče.

PLPP nám umožní stanovit cíle, které při jeho vyhodnocování můžeme následně přenést do **hodnocení**. Dále je PLPP instrumentem, díky kterému žáka podporujeme do doby, než se dostane na vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Z té může získat **PO až 3. stupně**, v případě objevení dalšího SVP až 5. stupně.

Zjištění přidružených SVP je pro PPP nemožné, nezíská-li ze školy dostatečné informace o žákových posunech, proto je na PPP vhodné zaslat také onen vyhodnocený PLPP, společně s popisem možností školy v poskytování konkrétní podpory (např. je škola schopna zajistit výuku ČDJ v rozsahu 3, 2 nebo 1 hodiny apod.). Díky spolupráci školy a PPP je možné docílit adekvátního a funkčního doporučení.

Možnosti podpory popisujeme více na naší Inkluzivní škole [zde](#).

4. Jak pracovat se žáky, u nichž doma se mluví jen cizím jazykem, a tedy rodiče nemají zájem o rozvoj jazyka dítěte?

Je potřeba myslet na to, že rodič nemá mnohdy lepší znalost češtiny než jeho dítě, a tedy nemůže poskytnout takovou podporu (např. při domácí přípravě) jako rodilí mluvčí.

Rodiče mají primárně podporovat rozvoj mateřského jazyka, je to jejich důležitá úloha a je tedy vhodné je **motivovat** ke lpění na **osvojování** jazykového systému a pravidel **mateřského jazyka** u svého dítěte. Tento úkol je neméně důležitý pro rozvoj identity a sebevědomí dítěte, stejně jako utužování rodinných vztahů.

Rozvoj češtiny je tedy zpravidla na pedagogích a dalších **rodilých mluvčích** (spolužáci v kroužcích apod.). Není žádoucí, aby rodič s nedostatečnou znalostí češtiny učil své dítě česky. Pokud tak dělá, může ho naučit špatnou výslovnost, posloupnost slov ve větě apod., což pouze zkomplikuje výuku ČDJ učitelům na škole.

Je možné se s rodičem domluvit na tom, aby zajistil podporu češtiny i **mimo školu**. V takovém případě je ideální rodiče navést na místa, kde je tuto podporu možné hledat (integrační centra, neziskové organizace apod.).

Není možné rodiče „nutit“, aby pouštěli svým dětem např. české pohádky. Za prvé – pokud se jich dítě zeptá, o čem pohádka je, nevysvětlí jim ji. Za druhé – české pohádky, seriály nebo filmy pracují s „českým myšlením“, které není některým kulturám blízké nebo mu nerozumí.

5. Jak nastavit spolupráci škol a školských zařízení?

Přistupovat k sobě jako k **partnerům**, kteří si navzájem mohou pomoci. Podpora žáků začíná už na škole u pedagogů, kteří se s žákem setkají dříve, než ŠPZ nebo PPP.

Klíčové je zjistit co nejvíce informací o žákovi a jeho potřebách – provést pedagogickou a jazykovou diagnostiku. Na základě zjištění sestavit PLPP, který pravidelně (nejpozději do 3 měsíců) vyhodnocujeme a v případě potřeby upravujeme.

Pokud se jedná o žáka s cizí státní příslušností, který není ve škole déle než 1 rok, má nárok na zařazení do jazykové přípravy. V případě, že jazykovou přípravou už prošel nebo se na něj tato příprava jinak nevztahuje, posíláme žáka do PPP společně **s vyhodnocenými PLPP a popisem opatření**, která jsme na škole schopni realizovat. Klíč ke kvalitní spolupráci je aktivní a přátelská komunikace.

6. Jak často je naplněno očekávání školy, která odešle dítě cizince k vyšetření do PPP? Dá se odhadnout v procentech? Z pohledu poradny: Jaké procento dětí cizinců k nim přichází zbytečně?

Pojmem cizinec je možné označit pouze žáka s cizí státní příslušností, má-li náš žák např. 2 občanství, z nichž jedno je české, je tento žák (i když nemluví a nerozumí česky), ze zákona považovaný za Čecha. Jako společný termín pro žáky se žádnou nebo s nedostatečnou znalostí češtiny na Metě proto používáme pojem **vícejazyčný žák**.

Procenta neodhadneme, ale řekněme, že zbytečně do poraden nepřichází žádní žáci, u kterých škola objevila speciální vzdělávací potřeby. Důležité je přemýšlet nad tím: Kdy žáka do PPP poslat, a co vše před tím udělat?

Kdy?

Ideálně po tom, co máme za sebou rozhovor se zákonnými zástupci i žákem, provedeme pedagogickou a jazykovou diagnostiku, díky kterým zjistíme, že bude vyšetření v PPP potřeba.

Co před návštěvou PPP žáka udělat na škole?

Provést pedagogickou a jazykovou diagnostiku, nastavit, a pravidelně vyhodnocovat PLPP (nejpozději do 3 měsíců). Vyhodnocený PLPP společně s popisem potřeb, které jsme v průběhu čekání na termín v PPP zjistili, a s návrhy doporučení, které jsme schopni na škole zajistit, pošleme následně do poradny.

7. Jak se osvědčují třídy, které jsou složené pouze z dětí s UA?

Tyto třídy se správně vytvářet nemají, jelikož nefungují. Zároveň není cílem českého školství vytvářet bariéry a segregované třídy na základě jakýchkoliv rysů.

Při vytváření tříd pro ukrajinské uprchlíky šlo o specifickou výjimku umožněnou státem kvůli vysokým počtům žáků, kteří museli být přihlášení k PŠD, ale nemohli najít místo v české škole. Vytváření adaptačních skupin byl také speciální proces, ve kterém se měli žáci připravit na vstup do českých škol. Vždy bylo cílem udržet tyto a podobné skupiny pouze do doby, než se najde pro všechny žáky místo v českém kolektivu.

V homogenním kolektivu cizojazyčných žáků není možné zlepšovat češtinu takovou rychlostí nebo s takovým úspěchem, jako je tomu v případě umístění vícejazyčných žáků do českých tříd. Vícejazyční žáci se učí v české třídě jazyk nejen od pedagogů, ale i svých spolužáků, mezi které chtějí zapadnout. Je to běžný proces socializace spojený s motivací být součástí kolektivu. Ve stejnojjazyčném kolektivu této motivace dosáhnout nelze nebo lze jen velmi obtížně.

8. Jakou míru podpory nastavovat u studentů slovenské národnosti na SŠ?

Míra podpory se na stupních vzdělávání nijak neliší. I v případě slovensky mluvících žáků je potřeba **znát jejich jazykovou úroveň češtiny** (tedy udělat jazykovou diagnostiku) a další specifické potřeby. Následně nastavit PLPP, uzpůsobit výstupy/požadavky apod.

V případě zjištění potřeby vyšší podpory (např. kombinace s dalším přidruženým SVP), doporučit vyšetření v PPP.

U žáků ze Slovenska nastává největší komplikace před nutností konání maturitní zkoušky, ve které je mj. slohová práce. V **psaném projevu** se mohou objevit chyby, např. v deklinaci nebo nedostatečné české slovní zásobě, kterých jsme si doposud v mluvené řeči nevšimli. U žáků ze Slovenska je tedy potřeba se zaměřit na rozvoj jazyka ve všech bodech, tedy mluvení, psaní, poslech a porozumění. V tom se od jiných vícejazyčných žáků neliší.

Jediným rozdílem v tomto případě může být, že bude s ohledem na podobu češtiny a slovenštiny žák na úrovni např. B2, a tedy z PPP jazykovou podporu pravděpodobně nedostane, proto zbude mnoho práce zejména na škole. Vždy je možné požádat o pomoc (např. s výběrem materiálů) naše poradce. Mnohé odpovědi je možné také najít v našich informačních letáčích pro SŠ.

9. Zajímalo by mě, jak na jiných školách funguje ztráta ochranné lhůty u žáků s OMJ?

Pokud je pojmem ochranná lhůta myšlena **adaptační fáze** vyplývající z LEX Ukrajina, najdete na ni naši odpověď v otázce č. 3.

Adaptační fáze, kterou každý vícejazyčný žák potřebuje, je individuální a závislá na mnoha proměnných, neexistuje proto žádný univerzální popis, jak vypadá nebo jak dlouho by měla probíhat. Existují ale postupy, jakých se můžeme držet.

1. Po příchodu do školy žák projde pedagogickou a jazykovou diagnostikou.
2. Žákovi vytvoříme PLPP, s jeho cíli seznámíme rodiče i žáka.
3. Cíle PLPP postupně plníme a žáka za jejich plnění můžeme hodnotit.
4. Na základě vyhodnocení PLPP (nejpozději do 3 měsíců) můžeme žáka adekvátně ohodnotit i v rámci individuálního pokroku.

Žáci s cizím státním občanstvím do 1 roku v české škole, mají nárok na zařazení do jazykové přípravy dle § 20, ŠZ. Žáci, kteří jsou na škole déle než 1 rok, nebo mají české občanství, ale mají žádnou nebo nedostatečnou znalost češtiny, mají nárok na podporu z PPP až do 3. stupně PO (v závislosti na objevených potřebách) dle § 16, ŠZ.

10. Jakým způsobem vyhodnocovat podporu a úspěšnost žáků?

Žáky hodnotíme **individuálně** s ohledem **na plnění cílů** stanovených v PLPP nebo IVP, se kterými byli ideálně hned po vytvoření seznámeni také rodiče a samotný žák. Plány podpory sestavujeme na základě rozhovorů s dítětem a rodiči a výsledků pedagogické a jazykové diagnostiky.

Plány podpory i hodnocení popisujeme blíže na naší Inkluzivní škole.

11. Možnosti podpory těchto žáků i v rámci volnočasových aktivit.

Je možné se obrátit na volnočasová střediska v okolí, navýšit počet kroužků na škole, kontaktovat obec nebo zřizovatele s potřebou finanční podpory pro rozšíření nabídky. Různé projekty pořádají také knihovny, Sokol, v Brně např. SVC nebo Lipka, DCHB, OPU nebo integrační centrum.

Žáci bez znalosti češtiny mohou navštěvovat sportovní, výtvarné a další kroužky, ve kterých nehraje čeština "hlavní roli", téměř bez omezení. Důležité je vysvětlit i zákonným zástupcům

klíčovou roli volnočasových aktivit v procesu integrace do české společnosti i to, že se do kroužků zapisuje v ČR i s půlročním předstihem.

Poradenství, metodická podpora META, o.p.s.

Nabízíme konzultace:

- konkrétních situací, které nastávají při vzdělávání vícejazyčných žáků (žáků s OMJ),
- systému podpory vícejazyčných žáků ve Vaší škole,
- výuky a vhodných materiálů ad.

Konzultace jsou poskytovány **zdarma** a jsou možné telefonicky, e-mailem, online nebo po domluvě i osobně dle časových možností a dojezdové vzdálenosti.

Nejčastěji opakovaná témata konzultací:

- Přijetí do školy, zařazení do ročníku.

Speciálně pro ŠPP

- Adaptace nově přichozích žáků a začleňování do kolektivu.
- Organizace výuky češtiny jako druhého jazyka (ČDJ) a další podpory (financování, legislativa).
- Metodika výuky ČDJ.
- Spolupráce učitele ČDJ s ostatními učiteli vícejazyčných žáků.
- Plánování výuky, sledování pokroku, hodnocení a klasifikace.
- Zapojování vícejazyčných žáků do výuky a vhodné materiály.
- Komunikace s rodiči vícejazyčných žáků.

Všechny informace soustředěné na webu inkluzivniskola.cz.

Vytváříme pro vás:

- [infobalíčky a infografiky pro MŠ](#),
- [infobalíčky pro ZŠ](#),
- [infografiky pro ZŠ](#),
- [infografiky pro SŠ](#);
- metodická videa pro pedagogické pracovníky a pracovnice v [MŠ](#), na [ZŠ](#) i [SŠ](#);
- [publikace, metodiky](#) atp.
- newsletter, k jehož pravidelnému odběru se můžete [přihlásit](#).

Pořádáme semináře pro pedagogy.

- [Publikace – metodiky](#)
- [Metodická podpora k práci s dětmi se SVP](#)
- [Přehled tématu adaptace a wellbeingu](#),
- [Workshopy pro pedagogy na téma práce s třídním kolektivem s vícejazyčnými dětmi](#)

Pro komunikaci s rodiči

- [Překlady dokumentů a formulářů pro rodiče](#) v několika jazykových verzích.
- [Web](#) pro ukrajinské rodiče s informacemi o českém školství,

- Praktický rádce – dvojjazyčné karty informující o českém školství přeložené do 11 jazyků.

Speciálně pro PPP

- Téma podpory vícejazyčných dětí a žáků pro PPP.
- Diagnostický nástroj pro orientační zjištění úrovně češtiny za účelem nastavení vhodné podpory vč. doporučení konkrétního stupně podpůrných opatření podle § 16, ŠZ.

REGIONÁLNÍ PRACOVNICE METY PRO JIHMORAVSKÝ KRAJ:

Tereza Švandová, svandova@meta-ops.cz

Kontakty na další META podporu.